

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/ Issue 8 (Ağustos/ August 2022), s. 703-715.
Geliş Tarihi-Received: 16.05.2022
Kabul Tarihi-Accepted: 20.06.2022
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1117431

Yusuf Atılgan'ın Öykülerinde Varoluşçu Yönelimler

Existential Tendencies in Yusuf Atılgan's Stories

Taylan ABİÇ*
Bilginç EYAN**

Öz

Varoluş, varlık ve yokluk arasında kendini şekillendiren bir eylemdir. Bu eylemin ontolojik bir alt zemin ile felsefeye yansması ve bireyi anlam arayışına sürüklemesi varoluşçuluk (egzistansiyalizm) düşüncesini oluşturmaktadır. Filozofların ve düşünürlerin, ortak bir paydada birleşemedikleri egzistansiyalizm, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Fransa'da kendini gösteren bir felsefi düşünce olarak göze çarpar. Bu düşüncenin görüngü alanlarından birisini de edebiyat ve bu bağlamda edebî eserler oluşturmaktadır. Jean Paul Sartre'in romanlarında işlenmesiyle edebî eserlerde daha yaygın bir şekilde görülmeye başlanan varoluşçuluğu, Türk edebiyatında eserlerine uygulayan sanatçılardan biri de Yusuf Atılgan'dır. 1950 sonrasında eserler vermeye başlamasıyla birlikte Yusuf Atılgan'ın gerek romanlarında gerekse öykülerinde varoluşçu söylemlerin yoğun ve güçlü bir şekilde kullanıldığını görmek mümkündür. Bu çalışmada Yusuf Atılgan'ın öykülerinde yer alan ve varoluşçuluk çerçevesinde ortaya çıkan kimlik, yabancılaşma, yalnızlık, kuralsızlık, intihar, cinsellik vb. gibi birtakım temel problem ve çatışmalar, tematik anlamda incelenmiştir. İnceleme sonucunda Yusuf Atılgan'ın romanlarında olduğu gibi öykülerinde de varoluşçu bir söylem kullandığı, yukarıda sözü edilen tematik unsurlarla öykülerini kurguladığı tespit edildi.

Anahtar Kelimeler: Varoluşçuluk, Yusuf Atılgan, varlık-yokluk, öykü.

Abstract

Existence is an action that takes place between existence and non-existence. The reflection of this action on philosophy with an ontological background and forcing the individual to search for meaning constitutes the thought of existentialism. Existentialism, where philosophers and thinkers could not find a common ground, stands out as a philosophical thought that emerged in France after the Second World War. One of the phenomena of this thought is literature and literary works in this context. Yusuf Atılgan is one of the authors who applied existentialism, which has become more common in literary works thanks to the treatment of Jean Paul Sartre in his novels, to his works in Turkish literature. It is possible to see that existentialist discourses are used intensely and strongly both in the novels and stories of Yusuf Atılgan, who started to produce works after 1950. In this study, some basic problems and conflicts such as identity, alienation, loneliness, rulelessness, suicide, sexuality that exist in Yusuf Atılgan's stories and emerge within the framework of existentialism, have been analyzed thematically. As a result of the examination, it has been determined that Yusuf Atılgan used an existentialist discourse in his stories, as he did in his novels, and that he fictionalized his stories with the thematic elements mentioned above.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan/Türkiye, e-posta: taylanabic82@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9240-0949

** Doktora Öğrencisi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan/Türkiye, e-posta: Blgnc.eyn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8127-661X

Keywords: Existentialism, Yusuf Atılğan, existence and non-existence, story.

Giriş

İki büyük dünya savaşının ardından başta Fransa olmak üzere Avrupa'da felsefi bir akım şeklinde kendini göstermeye başlayan varoluşçuluk, kısa zaman dilimi içerisinde edebiyata da yansımıştır. Özellikle Fransız varoluşçu düşünür Jean Paul Sartre'in eserlerinde önemli bir şekilde yer alarak, diğer varoluşçu yazarlara sıçramayı başaran bu felsefi düşünce, zamanla önemli bir edebi mesele hâline gelir. "Dostoyevski, Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu, diye yazmıştı. Gerçekten de Tanrı yoksa her şey mubahtır, hiçbir şey yasak değildir. Bu demektir ki, insan kendi başına bırakılmıştır. Ne içinde dayanacak bir destek vardır, ne de dışında tutunacak bir dal. Artık, hiçbir özür, dayanak bulamayacaktır yaptıklarına. Varoluş özden önce gelince, verilmiş ve donmuş bir insandan söz edilemez. Önceden belirlenmiş, donmuş bir doğa açıklanamazdır. Başka bir deyişle, gerekircilik, kadercilik yoktur burada, kişiöğlü özgürdür, insan özgürlüktür" (Sartre, 2005, s. 75) diyen Sartre, edebiyatı klasik edebî anlayışlardan da uzaklaştırmış olur. Modern dünyanın eleştirisi de sayılabilecek bu yeni insan anlayışı, edebî metinlerde kullanılan kişi ve mekân algısını da kökten değiştirecektir. Bu çerçevede edebiyat, varoluşçuluğun görüngü alanlarından birisi olarak düşünülebilir. "Varoluşçuluk, bir felsefi akım olarak tam bir tanıma varılamamış, farklı görüşlerle iyiden iyiye çetrefilleşmiş bir akımdır. Köken olarak Sokrates'e kadar götürülebilecek bu akım iki ana kola ayrılır; Dinci (Hristiyan) ve Ateist (Tanrıtanımaz) varoluşçuluk. Bu ayrıma rağmen Ateist varoluşçuların beslendiği kaynaklar da Dinci (Hristiyan) varoluşçular olan Kierkegaard, Jaspers vd. gibi isimlerdir. Her iki guruptaki varoluşçuların temelinde birey ve birey'in yaşam sürecindeki kendini var etme serüveni vardır." (Abiç, 2018, s. 255). Kendini var etme serüveninde ise bireyin anlam dünyası, yeni bir biçim kazanarak bir sorgulayış ve sıkışmışlık doğurur. Bunun edebiyata yansması da yine varoluşçuluk çerçevesinde belirli birtakım izleklerin kurgulanması ile gerçekleştirilir. Söz konusu izleklerin ise daha çok varoluşçuluk anlayışının temelinde yatan kavramlarla vücut bulduğunu söylemek mümkündür. Özgürlük, yabancılaşma, yalnızlık, sosyal izolasyon, bireyin ruhunda sıkışma hissi, kaygı ve depresif durumlar gibi unsurların yanı sıra intihar düşüncesi ve eylemi, cinsellik ve erotizm, kuralsızlık, normsuzluk gibi olgular söz konusu izlekler arasında sıralanabilir. Varoluşçu söylemin alt zemininin oluşumundaki etkenlere bakıldığı zaman da belirtilen izleklere benzer sorunlar veya bu izleklerin oluşumuna sebebiyet verecek problemler görülebilir. "Topluma ve çevreye yabancılaşma, hayatın bulantısı, siyasî otoritenin yerini zaman zaman askerî otoriteye bırakışı, düzensiz kentleşme, insanın tek tipleştirilmeye çalışılması, düşünen insandan korkulması gibi unsurlar varoluşçu söyleme zemin hazırlamıştır. Bütün bu olumsuz şartlar altında hayat karşısındaki farkındalık hali okura sezdirilmeye çalışılmaktadır." (Abiç, 2018, s. 260). Söz konusu farkındalıkların sezdirilme çabası düzleminde somutlaştırılan varoluşçu söylem, Türk Edebiyatında da Avrupa'dakine yakın bir dönemde ve daha çok 1950 sonrasında yerini almaya başlayarak, sürecin devamında önemli bir takım sanatçıları bu çerçevede "varoluşçu yazarlar" şeklinde ön plana çıkarmıştır.

Sartre'in *Bulantı* adlı romanıyla son derece popülerleşen varoluşçuluk, Türk edebiyatında da 1950-1990 yılları arasında özellikle öykü ve roman türlerinde etkili olmuştur. II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkisi, ülke içi siyasî çekişmeler, askeri darbeler, ekonomik gelgitler, hızlı şehirleşme ve sanayileşme gibi unsurlar, yazarların pek çoğunun Varoluşçuluk üzerinde düşünmesine neden olmuştur. Özellikle; Tezer Özlü, Leyla Erbil, Ferit Edgü, Yusuf Atılğan, Bilge Karasu, Oktay Akbal, Demirtaş Ceyhun gibi isimler, eserlerinde Fransız edebiyatındaki roman akımını takip etmiş ve yeni roman tekniklerini kullanmışlardır (Abiç, 2018, s. 256). İsmi geçen yazarlar içerisinde bu çalışmanın konusu

olan Yusuf Atılgan hem romanlarında hem de hikâyelerinde varoluşçuluktan derin bir malzeme olarak yararlanmışır. Gerek modern gerekse postmodern açıdan Türk romanına önemli farklılıklar getiren ve *Aylak Adam*, *Anayurt Oteli* ve ölümünden sonra yayımlanmış olan *Canistan* isimli üç romanı olan Atılgan'ın romanlarının tamamında varoluşçu söylemler ve kurgu-bireylerin ruhsal dünyalarındaki varlıksal karmaşalar ile karşılaşmak mümkündür. Yazar bu açıdan roman karakterlerini hem iç hem de dış dünyaları içerisinde birtakım zorluklarla (varoluşçu edebiyat anlayışına ait izlekler başta olmak üzere) karşı karşıya getirerek onların bu zorluklar karşısındaki davranışlarını, bilinçaltı ve psikolojileriyle şekillendirip okuyucusunun karşısına koyar. Benzer şeyleri, öyküleri adına da söylemek mümkündür. "Yusuf Atılgan'ın ilk hikâye kitabı 1960 yılında yayımlanan *Bodur Minareden Öte*'dir. Daha sonra bütün hikâyeleri 1993 yılında yayımlanan *Eylemci* adlı kitapta toplanmıştır. Yusuf Atılgan, *Bodur Minareden Öte* adlı kitabında yer alan hikâyelerle kasaba, köy ve kentte geçen öykülerinde geleneksel toplum yapısıyla ileri toplum yapısı arasındaki çatışmanın bireylere yansması, tek düzeliğin getirdiği bıkkınlık, kişisel ve toplumsal nedenler sonucu çevreye, giderek yaşama uyumsuzluk gibi konuları ele alarak bir ölçüde bunalım edebiyatına katılmıştır." (Korkmaz ve diğerleri, 2015, s. 364) Uyuşmadığı alanların içerisinde sıkışarak ruhsal bir bunalımın içine sürüklenişin izdüşümlerini gördüğümüz hikâye karakterlerinin yaşantılarında, benlik ve anlam arayışları, ruhsal gerilimlerin açığa çıkardığı özgürlük ihtiyacı, topluma ve kendine yabancılaşma ve yalnızlık, sosyal izolasyon neticesinde kendi ile baş başa kalma, başkaldırı ve intihar gibi varoluşçu söylem içerisinde değerlendirilebilecek olgular yoğun derecede görülür. *Eylemci* adlı kitapta toplanan ve *Bodur Minareden öte* kitabındaki öykülerin dışında kalan öykülerde ise benzer durumların yanı sıra kutsallaştırdıkları amaçlar uğruna toplumsal normların dışına çıkan ve bir normsuzluk olgusunu açığa çıkaran karakterler ile toplumun kutsallaştırılmış değerlerini kendi varlık değerleri uğruna feda etmekten çekinmeyen bireylerin yaşantıları, çeşitli içsel sıkıntılarla birlikte görülmektedir. Yazarın *Ekmek elden Süt Memeden* ismi altında toplanan hikâyelerinde ise çocuklara yönelik olan anlatılar bulunmaktadır.

Yusuf Atılgan'ın anlatılarının başlangıcında betimlenen kurgusal kişiler, çeşitli yaşlarda, hayatı sadece dış görüntülerin zihne düşürdüğü imgelerin etkileri kadar yorumlayan, masum kişiler olarak betimlenir. Ama ilk saflık durumundan sonra özellikle romanlarında neredeyse hiçbir ana karakter, varoluşunu kuşatan gerçeklerle yüzleşmekten ve onlarla mücadele etmekten kurtulamaz. Kişiler kırılabilirlikleri, zekâları ve genel sosyal, toplumsal, ekonomik ve psikolojik koşullar doğrultusunda başarılı ya da başarısız olurlar (Aşkaroğlu, 2016, s. 179). Bu durumun hikâyeler ve romanlar içerisinde kaynağını egzistansiyalist bakış açısından almakta olan izlekler ile birleşimi sonucunda ortaya çıkan şekil, toplumun değer yargıları ve bireyin anlam dünyasının karmaşıklığı arasında bocalayan ve mücadele eden anlatı kişinin davranış biçimiyle vücut bulur. Yine bu çerçevede toplum ile iletişimsizlik ve kişinin kendi ile iletişimsizlik etkenlerinin doğurmuş olduğu kopukluk ve kişiyi içsel çöküşe sürükleyen zemin ile kişinin kendine yer edinme çabası ve anlam arayışı varoluşçu söylemin oluşumunu güçlendirir. Romanlarında olduğu gibi hikâyelerinde de söz konusu durumun somut örneklerini veren Yusuf Atılgan, bu yönüyle Türk Edebiyatı'nda varoluşçu söylem açısından kendini göstermiş bir yazar olarak ön plana çıkmaktadır.

Varlık-Hiçlik İkilemi Arasında Yurtsuzluk ve Ayrık-sanma

Kendilik bilincinin oluşumu çerçevesinde kişinin kendine/özüne yüklediği misyon, dünyada edinilen veya edinilmeye çalışılan yer ile ilişkilidir. "Kişioğlunun kendine bir yer edinme çabası, onun insanlaşmasının en önemli etkinliğidir. Hayvan daima çevreye tutuklu kalırken, insan çevreden kendine bir dünya kurar ve orada kendini yaşar. Bu

durum, bir bakıma insanın ontolojik anlamdaki kendilik sınırlarını keşfetme ve 'dünyadaki yer'i'ni belirleme etkinliğidir. Dünyadaki yerimiz, varoluş kesinliğimizin "burada"lık boyutunu oluşturur." (Korkmaz vd., 2015, s. 176). Yer edinim çabalarının başarısızlıkla sonuçlanması neticesinde "burada"lık boyutundan uzaklaşarak mahrum kalan birey, buna dayalı olarak kendilik inşasını, geçmiş ile geleceğin bağlamsal koridorunda tutarlı hâle getiremeyerek ruhsal sapmalarla karşı karşıya kalır. Bu doğrultuda çevresine, yaşadığı yere ve bazen de içinde bulunduğu zamana karşı bir aidiyetsizlik hisseder. Söz konusu aidiyetsizliğin edebi anlatılarda kişiyi getirdiği nokta ise yurtsuzluk itkisi ve anlamın yitimi olarak düşünülebilir. Edebi metnin kurgusal kişisi, bu noktadan itibaren bir boşluğa sürüklenerek bulunduğu ortam ile aidiyet bağlarını koparır ve varoluşsal çerçevede anlam arayışı içerisine girmekte olan bir görünüme bürünür. "Anlamsızlığa düşen uyanık zihin çaresizlik içinde yaşamını anlamlandırarak idealler oluşturamaz: sonunda mekanik, monoton, yabancı ve geleceğe inancını yitirmiş bir şekilde yaşamını sürdürür. Uyanık zihin için anlam ya aşırı uçlardadır ya da edilgenliktedir, ama hangisi olursa olsun, sonuç yalıtılma, ayrışma, yalnızlaşma ve yabancılıştır" (Aşkaroğlu, 2016, s. 7). Bahsi geçen sonuçların bütünsel bir çerçevede değerlendirilmesi sonrasında yurtsuzluk ve ayrışma kavramlarının totalde, anlatı kişinin yaşadığı ve anlam dünyasında birer varoluş sorunu teşkil ettiği söylenebilir. Yusuf Atılgan'ın hikâyelerinde de yurtsuzluk itkisi ve ayrışma olgusuyla açığa çıkarılmış olan varoluşsal birtakım problemleri, hikâye kişilerinin yaşantılarında görmek mümkündür. Bu bakımdan yazarın *Bodur Minareden Öte* ve *Evdeki* adlı hikâyeleri belirtilen olgular çerçevesinde değerlendirilebilir.

Bodur Minareden Öte adlı hikâyede çevresi ve yaşantısı ile aidiyet bağlarını koparmış bir başkişinin varlığı söz konusudur. Başta toplumsal açıdan en temel kurum olan aile olmak üzere etrafındakiler ve çevresi ile bir kopukluk yaşayan başkişi, kendini bir yere ait hissedemeyen özneye dönüşmüştür. Eşi tarafından terk edilmesi sonrasında kalmakta olduğu ağabeyinin evinde kendini sürekli bir fazlalık ve sığıntı gibi hisseden bu kahramanın maruz kaldığı ayrışma ve yurtsuzluk kavramları en somut şekilde mekân üzerinde yansıtılmıştır. Başkişinin içinde bulunduğu ve yaşadığı ağabeyinin evine karşı hissetmiş olduğu sığıntı hissiyatını ve aidiyetsizliği, makro ölçekte içinde bulunduğu çevreye ve dünyaya karşı hissetmiş olduğu yurtsuzluğun metaforu olarak düşünmek mümkündür. Nitekim eşinin terk etmesi ile geldiği kentte işsiz kalmış bir kişi olarak göze çarpan başkişi, yaşadığı evde herkesin kendinden rahatsız olduğunu düşünmekte ve bu doğrultuda kendinden tiksinti duyabilecek bir duruma gelmektedir. Evdeki herkesin ortak yaşantısını bir sıkıntının yönettiği düşüncesindedir. Kendini küçükken koruyup kollayan ağabeyinin artık kendisinin varlığından rahatsız olduğunu hisseder. Yengesi ve yeğeninin kendisine karşı olan davranışlarında hep bir problem arar. Bütün bunlar onun çevresi ile iletişim bağlarını zayıflatan ve hatta ilerleyen evrede tamamen kopartan unsurlara dönüşmekle birlikte bu mekân içerisinde onlara varlığını hissettirmemeye çalışmasına sebebiyet verir. Ev içerisinde varlığını saklama çabası aynı zamanda yurtsuzluk itkisinin ve ayrışmanın doğurmuş olduğu varoluşsal problemlerin yansıtımı olarak düşünülebilir:

"Bir ay, geceleri bana ayırdıkları küçük odanın karanlığında, onlara varlığımı hatırlatacak bir cılız öksürüğü bile örtünmediğim yorganın arasında boğmaya çalışarak, evlerinde değilmişim, hiç olmamışım gibi uzandığım yatağın altından döşemenin kaydığı, dipsiz bir oyuğa hızla düştüğüm zamanlar oldu." (Atılgan, 2021, s. 84).

Varlık-hiçlik ikilemi arasında yurtsuzluk ve ayrışma açısından simgesel anlamda birçok ifade yoluna gidildiği söylenebilir. Özne için dar ve kapalı mekân olarak kurgulanan karanlık ve küçük oda aynı zamanda kişinin bunaltıya uğramış olan ruh dünyasını yansıtır. Etrafındakilerden varlığını saklamaya çalışan kişi, bu çevreden ve

mekândan ayrışarak yersiz-yurtsuz bir sığıntıya dönüşmüştür. Bu durum mikro düzeyde ailesi ve ev ile arasında olan kopukluğu gösterirken, makro düzeyde kişinin dünya içerisinde çevresinden ve toplumundan ayrışması ve ontolojik mekân bağlamında yurtsuzluk sorunu ile karşı karşıya kalmasını gösteren bir simgesel anlatım olarak düşünülebilir. Hikâyenin başkişisi alıntıda da belirtildiği üzere: “dipsiz bir oyuğa hızla düştüğü” gibi varoluşsal sorunların yaratmış olduğu dipsiz boşluğa hızla düşmekte olan bir ruh durumuna sahiptir. “Dipsiz kapkara bir oyukta hızla ilerliyorduk.” (Atılğan, 2021, s. 93) ifadesini hikâyenin sonunda tekrar kullanacak olan başkişi, aynı zamanda “Örtünmediği yorgan” gibi bu varoluşsal sorunlar karşısında bir koruyucu kalkan arayışına girmeyi de tercih etmez. Hikâyenin ilerleyen kısmında evin dışında olan insanları da öteki olarak algılayan ve onlar ile arasındaki kopukluğu giderek arttıran bir görünüm kazanan özne, sürekli olarak diğer insanlarla yalnızca kendinin haberdar olduğu bir mücadele içerisine girer ve onlara bir şekilde kendi varlığını hissettirmeye çalışır.

“Yok mu kurtuluş? O ne yapıyor bilmiyorum; ben uğraşıyorum. Ötekileri ayağıma bastırıyor, kendimi iteletip kakalattırıyor. En iyisi onlardan yılmak, ama kısa ömürlü bir yılğın yaratabiliyorum ancak.” (Atılğan, 2021, s. 92).

Şeklindeki ifadeler, çevresi ile kopukluk yaşayan ve varlık-hiçlik ikilemi arasında sıkışmış olan bir öznenin varlığını hissettirme çerçevesinde vermiş olduğu mücadelenin ifadesi olarak düşünülebilir. Ev içerisinde varlığını saklayan bireyin, dışarıda varlığını hissettirmeye çalışması varlık-hiçlik ikileminde sıkışarak bunalmanın ve varoluşsal sorunların yaratmış olduğu zıtlıkların kazandığı görünümü somutlaştırma yoludur. Kahraman, her iki durumda da varoluşsal buhranlar düzleminde “dipsiz bir boşluğa hızlıca” sürüklenmekten kurtulamaz. Hatta hikâyenin devamında aynı kahraman, egzistansiyalist bir çerçevede intihar etmeyi kafasından geçirip, varlığı hiçliğe dönüştürerek kurtulmayı düşünürken de görülmektedir. Söz konusu durumlar ana tabloda ayrışmanın ve yurtsuzluğun yaratmış olduğu olumsuz ve bunaltıcı sonuçlardır. Bu bağlamda *Bodur Minarenden Öte* isimli hikâyede egzistansiyalist bakış açısının ürünü olan izlekler çerçevesinde yurtsuzluk ve ayrışma unsurlarının varlığından bahsetmek mümkündür.

Yurtsuzluk ve ayrışma çerçevesinde Yusuf Atılğan hikâyeleri içinde değerlendirilebilecek hikâyelerden biri de evlilik çağına gelen ve evlenmesi için etrafındakiler tarafından baskılara maruz kalan ve annesi ile birlikte yaşayan bir kızın başkişisi olduğu *Evdaki* adlı hikâyedir. Hikâyede kendini gösteren ilk unsurlardan biri başkişinin geçmişi ve şimdiki zamanı arasında kendilik çerçevesinde yapmış olduğu mukayesedir. Bu mukayese hikâyenin henüz başlarında varlık gösterir:

“On yıl önceki arsayı düşündüm durdum... Okul dönüşü bu pencereden top oynayan çocuklara bakardım. “kız koca mı arıyorsun orada? Derdi annem, utanırdım. On yıl önce annemi de severdim. Hem böyle kasabanın insanlarından korkmazdım. Ben de onlar gibiydim. Erkeklerin yanında uslu uslu oturur, kadınların dedikodusunu dinlerdim. Okulu bitirdiğim yıl karşıya kalasları yığdılar arsa sesini yitirdi.” (Atılğan, 2021, s. 15).

Öznenin zihninde geçmiş ve şimdiki zaman arasında kişilik çerçevesinde bir problem varlığını hissettirmektedir. Kişinin geldiği noktada geçmişine duymakta olduğu özlem, kalabalıklaşan ortam ve değişen çevre düzeni gibi unsurların yaratmış olduğu sıkışma hissinden kaynaklanan bir buhran söz konusudur. Öznenin içinde bulunduğu mekân, on yıl içerisinde açık ve geniş mekân algısından uzaklaşarak dar ve kapalı bir mekâna dönüşerek labirentleşmiştir. Bu durum öznenin kişiliğine de yansır. Başkişi on yıl önce olduğu gibi kendini ferah ve özgür hissetmez. Hikâyenin devamında vurgulanacağı üzere hem kendine hem de çevresine karşı duymuş olduğu bir tiksinti vardır. Bu durum

en başta öznenin bulunduğu zaman dilimi ile arasındaki aidiyet bağlarını deforme eder. Hikâyenin devamında ise daha geniş bir hâl alarak öznenin içinde bulunduğu topluma ait olan mekâna yansır ve yine kişi ile yaşanan yer/mekân arasındaki aidiyet kavramını zedeleyen bir yapıya bürünür:

“O kıza da acırım ben, şu kadına da, kendime de. Neden bu daracık kasabadayız biz? Yoksa bütün dünya böyle mi?” (Atılgan, 2021, s. 16).

Kendine ve etrafındakilere mekânsal ve toplumsal koşullar bağlamında duyulan acıma duygusunun sorgulamaya dönüşümü söz konusudur. Daracık kasaba olarak adlandırılan yaşam alanının sosyolojik ve çevresel etmenlerin de etkisiyle geldiği durum özneye sıkıntı ve buhran vermektedir. Bu çerçevede içinde bulunduğu alanın dışına çıkmak isteyen birey, yine bir aidiyet olgusunu sorgular. Yurtsuzluk ve aidiyetsizlik anlamında yeterli seviyede bir edinim yokluğundan net olarak bahsedilemese bile öznenin bu bağlarının zedelendiği ve deformasyona uğradığı açıktır. Bu sorunların varoluşsal bir boyut yakalaması ile birlikte öznenin son olarak geldiği nokta ise iletişimsizlik, yabancılaşma ve soyutlanma, dolayısıyla da bir ayrışmadır. Özellikle hikâyenin başkışisi, bu sorgulamalar ve içine düştüğü boşluktan dolayı, aynı evde yaşamakta olduğu annesi ile dahi iletişim kopukluğu yaşayarak sosyal açıdan bir yalıtılmışlık içerisine düşer. Meydana gelen tabloda ise bu nedenlerinin tümünün kaynaklık ettiği yurtsuzluk olgusu açığa çıkar. Özne ne yaşadığı yerden ne de içinde bulunduğu toplumdaki bir parça olarak kendini kabul etmek istemez:

“Hava kararırken annem geldi. Aşağı indim. Mutfak masasında yemek yedik. Hiç konuşmadık. Evin içinde yalnız bulaşık çanaklarla musluktan damlayan suyun sesi var; şıp, şıp, şıp... Neden böyle olduk biz? Ana-kız değil sanki yabancıyız. Sebebi ne bunun? Garip töreleriyle bu kasaba mı? Başkaları ne der tasası mı?” (Atılgan, 2021, s. 19).

Biçimindeki ifadelerde bahsi geçen durumun anlatımını görmek mümkündür. Başkışı bir sorgulamanın yanında aynı zamanda kendisini toplumun dışına iten bir başkaldırı içindedir. Başkaldırısı ise kendisine garip gelen törelerinin varlığından bahsettiği kasaba toplumu ve bu toplumun değer yargılarıdır. Kendisini bu normların dışına iten düşünce yapısı, onun en yakını olan annesinden/ailesinden başlayarak ayrışmasına sebebiyet vermiş ve yurtsuzlaşmaya, kimsesizleşmeye doğru itmiştir. Ne içinde bulunduğu ev ne de kasaba hatta toplum, özneye bir aidiyet hissiyatı vermemektedir.

Evdeki ve Bodur Minareden Öte öykülerinin ikisinde de başkışilerin belirli bir ismi görülmemektedir. Bu durum öncelikle onların yansıtmakta olduğu varoluşsal problemler eşliğinde kendini tanımlayamamalarından kaynaklanabilmekle birlikte varlık-hiçlik ikileminin ortasında kalan bireylerin kendilik oluşumunda yer edinemediklerini de yansıtabilecek niteliktedir. İsim taşımamaları, belirli bir kimlik edinememiş olmalarının da imgesel bir yansımasıdır. Öte yandan her iki öznenin de kurgusunda var olan yurtsuzluk ve ayrışma olgularının temelinde, Karl Jaspers'ın varoluş felsefesinin iletişim kategorisinde kaynak olarak değerlendirilen “sevgi” eksikliğinden bahsetmek mümkündür.

Jaspers'ın varoluş felsefesini aydınlatma noktasında özgürlük, iletişim ve tarihsellik olarak üç kategoriye ayırdığı varoluş tarifleri içerisinde (Störig, 2011, s. 556) iletişim bu açıdan ele alınabilir. Nitekim Jaspers'ın varoluş felsefesinde, iletişim anlayışına göre, “varoluş sadece başka bir “var olmak” ile varoluşçu bir bağlılık içinde gerçekleşebilir. Bu bağlılık iletişimdir. Konuşma, tartışma, sohbet, sosyal bağlılık ile karıştırılmamalıdır. Bunlar salt varoluş iletişimdirler. Sevgi de henüz gerçek iletişim değildir. Gerçek iletişimin olmadığı sevgi de vardır. Şüphelidir. Yine de sevgi, iletişim kaynağıdır. İletişim seven

savaştır. Diğer insana karşı varoluşçu açıdan açık olmak” (Störig, 2011, s. 557). Bu çerçevede her iki başkişinin varoluş sorunlarını sevgisizlikten kaynaklı olan iletişimsizliğe yakın bir açıdan değerlendirmek mümkündür. Nitekim her iki özne de geçmişlerinde ailelerine karşı sevgi barındırmaktadır. *Evdaki öyküsündeki kahraman:*

“On yıl önce annemi de severdim.” (Atılğan, 2021, s. 15).

diyerek mutlu olarak anımsadığı ve varoluşsal boşluğun henüz içine düşmediği dönemlerde annesine karşı olan sevgisinden bahseder. *Bodur Minareden Öte* hikâyesinde kahraman, kendi geçmişinden bahsederken:

“Bana yemeğin kötü yerini kaynanasına bırakan ağabeyim, elimden tutup beni ilk sinemaya götüren; yaz sonları, gene bu kentteki liseye gideceği gün yaklaştıkça mahalledeki büyücek çocuklara beni döğmesinler diye para dağıtan ağabeyimdi.” (Atılğan, 2021, s. 83).

biçimindeki ifadelerle başvurarak geçmişte abisi ile arasında olan sevgi ve şefkat duygularını okuyucuya hissettirir. Sosyolojik şartların da etkisiyle her iki öznenin de zaman içerisinde en yakınları olan aileleri ile aralarındaki sevgi yok olmuş ve bu yok oluş berberinde bir iletişim kopukluğunu da getirmiştir. Nitekim hikâyelerin başkişileri, özellikle aileleri ile aralarında olan sevgisizlikten ve iletişimsizlikten duydukları rahatsızlığı okuyucuya sürekli sezdirirler. Jaspers’in vurgulamış olduğu sevgi kaynaklı iletişimin ortadan kalkmasıyla yine Jaspers tarafından belirtilen, varoluşun başka bir varlık ile ortaya çıkabilmesi söz konusu karakterler özelinde işlevini yitirmiştir. Bu noktada her iki hikâyede de varoluşsal sorunlar içinde mücadele eden bireyler, hem insanlara hem de mekâna karşı kendilerini izole eder ve hem bir yurtsuzluk hem de bir ayırıksanma olgusuyla baş başa kalır.

Cinsel Arzular Karşısında Kutsal Olanın Feda Edilişi

Varoluşsal düşün çerçevesinde cinsellik, oldukça önemli bir temadır. Varoluşçuluk temalı eserler üreten yazarların sıklıkla kullanmış oldukları cinsellik, anlatı kişinin varoluş problemlerini yansıtma bağlamında etkili bir rol oynar. “Cüretkâr bir anlatım ve bunu besleyen tasvirlerle ifade olunan cinsellik de bireyin başkaldırısı bağlamında çözümlenebilir” (Abiç, 2018, s. 261). Bu başkaldırı, içinde bulunulan ve dışına çıkılmak istenen yaşam ile evrenin yanı sıra bazen topluma, bazen bireye, bazense önemli normatif unsurlara karşı gerçekleşir. Yusuf Atılğan’ın hikâyeleri içinde de cinsellik olgusunun, cüretkâr bir anlatımı ve buna dayalı olarak besleyici betimlemeleri varoluşsal çerçevede görebilmek mümkündür. Bu noktada Atılğan’ın, *Bodur Minareden Öte* adlı kitabında yer alan öykülerden daha sonra, birlikte yayımlanmış olduğu *Ağaç* ve *Eylemci* adlı hikâyeleri ön plana çıkmaktadır.

Eylemci hikâyesi, cüretkâr bir şekilde okuyucuya sunulan cinsellik ve erotizm tasvirleriyle donatılmıştır. Cinsel sahnenin içine yerleştirilen karakterler üzerinden yansıtılan varoluşsal sorun ise kendini tamamlama edimi uğraşında olan bireyin başkaldırısıdır. Yukarıda da bahsedildiği gibi *Eylemci* hikâyesinin başkişisi Emin Tinoğlu, oldukça zorlandığı ve altından kalkamadığı bir cinsel ilişkiyi, yalnızca kendini tamamlayabileceği tek düzlem olan gençliğini duyumsamak ve ona ulaşmak ya da bir şekilde gençliği tekrar elde edip yaşayabilmek için bir yol/araç olarak görür. Bu nedenle de hem kendisinin hem de karşı tarafın (eşi Saide Tinoğlu) hiç haz almadığı bir cinselliğe yine eşiyile birlikte katlanmak durumunda kalır. Böylelikle cinsellik, hikâye içerisinde kahramanın varoluş bağlamında değerlendirilebilecek bir başkaldırısına dönüşür. Bu başkaldırı içinde bulunulan yaşama ve kişinin kendi benliğine karşı göstermiş olduğu bir başkaldırı olmakla birlikte aynı zamanda yaşamsal şartlardan dolayı gerçekleşmiş olan bir

başkalaşımın da topyekûn reddidir. Yazarın bu noktadaki üslubu ise oldukça açık ve cüretkâr bir biçimdedir.

Ağaç hikâyesinde yer alan cinsellik ve erotizm temaları ise *Eylemci* hikâyesinde görülen anlatım gibi yine oldukça cüretkâr, açık ve yoğun tasvirlerle doludur. Temelde vurgulanmak istenen başkaldırının ise topluma ve toplumun değerler dünyasında kutsiyet attığı birtakım olgulara karşı olduğu gözlemlenebilir. Bu noktada yazar, hikâye içerisinde insanlar tarafından kutsal görülen ve çok sevilen bir ağacı imge olarak kullanır. Hikâyede önceden “Öksüz” sonradan ise “Öküz” olarak anılan Öküz Mehmet ismindeki köylü bir gencin yaşamından kesitler sunulur. Hikâyede varoluşsal bir mesele olarak değerlendirilebilecek en önemli unsur ise Öküz Mehmet’in eşi Fatma ile arasında geçen cinsel münasebetler ve bu cinsellik ediminin imkânlı hale gelebilmesi için birtakım zorluklara karşı verilen uğraştır. Nitekim anlatıda başkişinin yaşantısı doğrultusunda dini ve toplumsal açıdan gerekli görülen cinsel birliktelik sonrası yıkanma ve temizlenme olanağını sağlayabilmek için yakılan bir ağaç söz konusudur. Fakat bu ağaç sıradan bir ağaç değil köylülerin çok yoğun ilgi ve önem gösterdiği, hatta kutsallaştırdığı bir ağaçtır. Hikâyenin odağındaki kişiler ise cinsellik arzularını gerçekleştirebilmek için toplumun kutsal değerlerini imgelediği düşünülebilecek olan bu ağacı parçalamaktan ve feda etmekten çekinmezler. Bu durum hem toplumsal değerlere cinsellik çerçevesinde bir başkaldırı hem de cinsellik uğruna kutsal olanı dışarı itme gibi olguları yansıtmaktadır. Söz konusu hususlar çerçevesinde metin merkezli bir inceleme yapıldığında ilk olarak öyküde cinsellik ve erotizm tasvirlerinden önce ağacın köylüler için sahip olduğu önemden bahsedildiği görülür.

“Bu kıraç bozkır köylerinden yalnız onların köyünün –Kuyucak’ın- batı girişine yakın bu ağaç tektir. Kuyucaklılar “Bizim Koca Karaağaç” diye övünürler onunla, gözleri gibi sakınırlar onu, elbirliğiyle bakarlar ona. Yazları her akşam tarla dönüşü sırası gelen evden biri dibine iki teneke su döküp sular ağacı.” (Atılğan, 2021, s. 98).

Henüz hikâyenin başında olan ve ağacın sahip olduğu değer yalnızca bir kısmını anlatan bu anlatım ile somutlaştırılan önem, süreklileşen bir şekilde artarak vurgulanmaya devam eder. Hikâyedeki başkahraman olan Öküz Mehmet, eşiyle yaşayacağı cinsel münasebet sırasında ısınabilmek ve sonrasında da sıcak su ile yıkanabilmek için gerekli olan ateşi sağlayabilmek adına bu ağacı parçalamaktan çekinmez. Tek çekincesi ağacı yakacak odun haline getirdiğini kimsenin görmemesi üzerinedir. Toplum içinde bastırılan cinsellik dürtülerinin bireyin kendi ile baş başa kalması sonucu açığa çıkması ve bu çerçevede birçok değeri yok etmesi bağlamında yazar, önemli ve ilgi çekici bir aktarımda bulunmuştur. Öte yandan Mehmet, kutsal olanı yok sayması sonrasında oluşan olumsuz durumu, yaptığı eylemin kutsal olduğuna kendini inandırarak hafifletmeye çalışır. Mehmet’in, yağın kar tanelerinin ayak izlerini kapatması ve bu durumun ağaca zarar verenin kendisi olduğunu saklaması sonrasında eşine söylemiş olduğu:

“-Hey kız, koca Tanrı sevişenlerden yanadır dememiş miydim ben sana.” (Atılğan, 2021, s. 100).

ifadesi bu durumun en somutlaştırılmış hâlidir. Kişinin bu noktadaki düşüncesinin arkasında yatan en temel sebep ise sevişme yani cinsellik ediminin varoluş çerçevesinde önemli bir olgu olduğu ve bu neticede kutsi bir değer taşıdığıdır. “Cinsel boyutlu bir olay varoluşun değişik katmanlarında değişik yansımalar neden olur. Bir bakış, bir gülümseyiş, bir söz yaşama karşı geliştirdiğimiz davranışlarımızı ve düşüncelerimizi başka boyutlara çekebilir. Erotizmin güçlü yanı yaşamı bir bütün haline getirip onu değiştirebilme yeteneğine sahip olmasıdır. Erotik an, yaşamın sıradan gidişinden çıkıp varoluşun derinliğine girildiği andır. Bir parçalanma ve yeniden doğuş ânıdır” (Yakupoğlu, 2021: 52). Bu bağlamda birey, varoluşsal açıdan cinselliği ve erotizmi hem bir

başkaldırıya dönüştürür hem de ona insani açıdan kutsal değerler atfedebilir. Bundan dolayı da başka bir takım kutsal değerlerden pek rahatsız olmadan vazgeçebilir. Ağacın kutsal bir değer taşıdığı da Mehmet ve eşinin bu kutsal değeri rahatlıkla feda edişi de hikâyenin sonuna doğru somut bir şekilde yansıtılır:

“Şimdi, sıcak odada kutsal bir nesneye saygısızlık etmenin bilemediği bir istekle yaklaştılar birbirlerine. Memet yorganı yatağın ayak ucuna itti; kendisi de soyunup karısına sarıldı... ara sıra “kocacım, ellerine sağlık,” diyordu Fatma.” (Atılğan, 2021, s. 102).

Görülebileceği gibi ne Mehmet ne de Fatma, kutsal olanı harcamaktan ve yok etmekten rahatsız değildir. Aksine Fatma'nın “ellerine sağlık” ifadesinden anlaşılacağı üzere bu durum karşısında duyulan bir memnuniyet söz konusudur. Bir yandan cüretkâr bir anlatımla sunulan cinsellik varken, diğer taraftan da aynı anda bu edimin yok saydığı değerlerden söz edilir. Bu noktada yazar tarafından ağacın ve taşıdığı kutsallığın önemli bir imge olduğu tekrar vurgulanabilir. Söz konusu imge, bireyin varoluşsal bir boşluk içerisinde cinsellik uğruna önemli değerleri yok sayabilmesi, buna dayalı olarak da toplum-birey ilişkisi bağlamında gizli bir başkaldırı, kutsi ve normlaşan değerlere karşı geliş ve yine birey tarafından içten içe duyumsanan cinselliğin taşıdığı önem çerçevesinde önemli ipuçları taşımaktadır. Bu bağlamda Yusuf Atılğan'ın bahsi geçen hikâyelerde, cinsellik üzerinden vermeye çalıştığı unsurlar, varoluşçu yönelimin önemli bir izdüşümüdür.

Varlığı Evrenin Dışına İtme Bağlamında İntihara Sürükleniş

Varlık-hiçlik antinomisi çerçevesinde, insan varlığının hiçlik/yokluk ile arasındaki sınırı teşkil eden ölüm, varoluşçu düşüncenin sıklıkla yönelmiş olduğu kavramlardan birisidir. Varoluşçu düşüncelerde özellikle ölüm, içinde bulunulan ve kişiye bir düşman olarak görünen ya da bireyin varlığı açısından bir hapisane değeri taşıyan evrenin dışına çıkma bağlamında önemli bir çıkış kapısı olarak görülebilir. Bu nedenle de ölüm izleğini, varoluşçu düşüncelerin önemli görüngü alanlarından biri olan ve varoluşçu söylem unsuru taşıyan edebi eserlerde sıklıkla görmek mümkündür. Varoluşsal meseleler ışığında bireyin kendini evrenin dışına taşımak isteği, ölüm çerçevesinde daha çok “intihar” olgusu ile kendini göstermektedir. Başta Albert Camus olmak üzere birçok varoluşçu düşünür, varoluş sorununun odağında bulunan bireyin intihar etmesine karşı çıkmış olsalar da, kendi eserleri dâhil olmak üzere, birçok varoluşçu söylem barındıran kurgulamalarda bu sorunun içinde bulunan bireyin intihar düşüncesine rastlanılmaktadır. Nitekim birey, özellikle varoluşsal sıkıntılar ile mücadele eden depresif birey, bazen varoluşu anlamlandırma veya gerçek varoluşa kavuşarak kendini ait hissetmediği evrenin dışına çıkma gibi istekler neticesinde ölümü önemli bir vasıta olarak görür. Bu durum ise kendi dünyevi varlıklarının ölüme yönelmesine ve dolayısıyla intiharın gerçekleşmesine sebebiyet vermektedir.

Varoluşsal problemler ile savaş halinde olan bireye göre kendisine düşmanca davranan nesnel bir evren vardır. Varoluşunun eksikliğine neden olan bedenini tüm hücreleriyle birlikte, kendisine düşman olan nesnel dünyanın bir parçası olarak görür. Bu sayede Bedeni varoluşunu her an terk etmeye hazır hâle gelir ve ait olduğu yere dönmek ister. Dolayısıyla Varoluşu bir anda tüm evrenin dışında kalabilir. Bu olayı ise intihar yoluyla hemen gerçekleştirebilir. Birey geldiği noktada bedeninden, yani varoluşunun asıl ve temel yeri olarak görmediği alandan intihar ile bir anda çıkabilir (Yakupoglu, 2021, s. 33). Bireyi bu noktaya veya intihar aşamasına sürükleyen varoluş meselelerinin temelinde ise yalnızlık, yabancılaşma, aidiyetsizlik ve yurtsuzluk, depresiflik ve belki de en önemlisi ötekileşme gibi faktörler bulunmaktadır. Yusuf Atılğan'ın hikâyeleri arasında özellikle *Bodur Minareden Öte* ve *Yaşanmaz* isimli öykülerinde ismi geçen faktörlerin varlığını görmek

mümkündür. Bu bağlamda söz konusu hikâyelerdeki ölüm izlekleri, egzistansiyalizm temelli bir intihar olgusu çerçevesinde değerlendirilebilir.

Yusuf Atılgan *Yaşanmaz* isimli hikâyesinde varoluşsal bağlamda intihar olgusunu, başkişinin kendi ölümünün yanına başka birinin ölümünü de eklemesi ile birlikte kullanmıştır. Hikâyede ilk dikkat çeken unsurlardan birisi ise yaşamın dışına çıkmak isteyen hikâyenin başkarakterinin, yalnız bir hayat sürmesinin yanında içinde bulunduğu “ötekileşme” sorunudur. Nitekim yine isimsiz olan başkişi gerek fiziki anlamda gerekse ruhsal çerçevede içinde bulunduğu çevreye ait insanların ötekisi konumundadır. Çocukluğundan itibaren varlık gösteren bu durum, onu bir varoluş boşluğuna sürüklemiş ve son aşamada ölümü bir kurtuluş yolu olarak görmesine sebebiyet vermiştir. Başkarakter tarafından ölümün kurtuluş seçeneği olarak algılanması henüz hikâyenin başında okuyucuya sezdirilir. “Öteki”si olduğu topluma ait kişilerce darp edilmesinin ardından kendi kendine söylemiş olduğu:

“Dayanamayacaktım; kahredici bir sıkıntı vardı içimde. Birden hatırladım. Eve varınca kendimi öldürecektim. Rahatladım.” (Atılgan, 2021, s. 67).

Biçimindeki ifadelerde kurtuluşa giden yolda ölümün önemli bir seçenek olması fikrinin, karakterin düşüncelerine hâkim olduğu görülebilir. İçinde bulunduğu ve kahredici olarak nitelendirdiği sıkıntı karşısında kendini öldürüp intihar yoluyla kurtulabileceğini düşünen bireyi, hikâye içerisinde bu noktaya getiren en önemli iki faktör ise tematik olarak kurgulanmış yalnızlık ve ötekilik problemleridir. Nitekim söz konusu olan her iki olgu da hikâye içerisinde okuyucuya sürekli olarak sezdirilmektedir. Özellikle “öteki” olgusu, karakterin kendine dair anlattığı unsurların içerisinde sürekli olarak varlığını gösterir. Üstelik bu “öteki”lik hem fiziki anlamda hem de manevi ve ruhsal anlamda vücut bulmuş bir yapıdadır. Nitekim hikâyenin başkişisi, kendisinin fiziksel anlamda kısa boylu, bücür ve çirkin olduğunu düşünür. Bu düşüncelerin şekillenmesindeki başat etken ise kendisinden ziyade çocukluğundan beri etrafındakilerin kendisini bu şekilde niteliyor oluşudur. Bu nitelermeler aynı zamanda onunla sürekli olarak dalga geçilmesine de zemin hazırlar ve çevresi ile kendisi arasında sosyal, duyuşsal ve iletişimsel bir kopukluk meydana getirir:

“Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” Ötekiler bana tuzlu kahve içirdikleri zaman bir mutemet kalırdı gülmeye... “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” En iyisi ağı içmekti ama aramak için yeniden ötekilerin arasına çıkmak gerekirdi. “Ulan sağ ayağın altı parmaklıymış senin be” “yalan” derdim. Ayakkabımın bağına uzanırdım. Katıla katıla gülerlerdi... “Hey bücür, temizle şunu.” Bücür bendim. “Bu suratla mı be? Vazgeç, korkar kadınlar!” Çağımızın öncüsüydim ben; ama beni yerden kaldıran adam üstümü başımı silmişti. “Yirmi liraya bu gömlek ha! Kazıklamışlar seni. Benimkine bak, on üç liraya.” Sonra o bakkal, yarım kilo sucuğa beş lira alanı: “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” (Atılgan, 2021, s. 69).

Toplumun ötekisi olan bireyin, ötekiler tarafından kendisinin elinden alındığını düşündüğü bir yaşam söz konusudur. Alıntıda yer almakta olan ifadelerde öncelikle başkişinin fiziksel olarak bir başkalığı ve çevresinden ayrı oluşu görülebilir. Ötekileşmenin bir yansıması olarak da değerlendirilebilecek bu fiziki farklılık, aynı zamanda kurgusal karakterin ruhsal durumuna da sirayet etmiştir. Böylelikle hem maddi hem de manevi olarak içinde bulunduğu çevreden kopmuş olan özne, somut bir ötekileşme ile karşı karşıya kalmaktadır. Yazarın bu noktada fiziki farklılığı bir imge olarak kullandığı düşünülebilir. Öte yandan başkişi, sürekli olarak yapmış olduğu “bütün dünya bana bir yaşama borçlu” vurgusuyla kendinin ötekisi olanların, yani içinde bulunduğu fakat ayrıştığı topluma ait insanların, kendisine karşı yapmış olduğu kötülüklerden bahseder. Tam olarak bu nokta bireyin anlam dünyasında evrenin, içinde barındırdığı tüm nesnelere ile birlikte düşman

kimliğiyle algılandığı paradigma olarak düşünülebilir. Yusuf Atılgan, burada özellikle başkişinin çirkinliğini ve fiziki kusurlarını önemli bir imge olarak kullanmıştır. Nitekim varoluşsal boşluk içinde intihara giden yolda, birey için evrendeki her nesne gibi kendi bedeni de onun karşıtıdır. Söz konusu karakterin fiziki kusurları, bu karşıtlığı sembolize edebilecek niteliktedir. Bu çerçevede kişi, düşman ve karşıt olarak algılandığı evrenin ve kendi bedeninin, dışına çıkabilmek için intiharı tercih eder. *Yaşanmaz* isimli hikâyenin başkişisinde de tam olarak durum budur denilebilir. Elinden alındığını düşündüğü yaşamın suçlusu, bütün dünya ve buna sebebiyet veren kendi bedenidir. Sürekli olarak ötekilerin varlığından bahseden, onların içine girmekten kaçınan, onlarla olduğu zamanlarda kötülüklerle maruz kalan başkişi, sıkıntılarında kurtulmak için tek çareyi intihar yolu ile bulmaktadır. “İntihar varoluş hakkında bize önemli ipuçları veren bir olaydır. Kendini öldürmek, yok olmak gerçekleştirilebilir bir eylem haline gelmektedir. Ölümden kaçılmamakta, ona doğru koşulmaktadır. Yaşama içgüdüğü adı verilen dürtü tamamen ortadan kalkmaktadır... İntihar varoluşsal bir seçimdir. Varoluşu yaşam-ölüm çelişkinin ötesine taşıyan bir eylemdir. Yaşam, varoluşun görünümünden sadece biridir. İntihar, yaşamın sona erdirilmesi yoluyla varoluşa dönüştür” (Yakupoğlu, 2021: 20). Söz konusu hikâyedeki intihar olgusu da bu bağlamda düşünüldüğünde varoluşsal bir intihar vakasıdır demek mümkündür. Hikâyedeki bir diğer ilgi çekici nokta ise başkişinin ölüme tek başına gitmemesidir. Nitekim kendisini dayaktan kurtararak iyilik yapan Ali isimli kişiyi de öldürerek yaşamına son verir. Kendisi Ali’yi içten içe sever. Yaptığı iyilikten dolayı onu öteki olarak algılamaz. Fakat intihar etmeden önce ansızın aklına gelince onun yanına giderek önce onun sonra da kendisinin yaşamına son verir. Bu noktada intihar olgusunun yanında yazar, ölümü de varoluşsal pencerede önemli bir faktör olarak kullanmıştır denilebilir. Nitekim başkişinin intihar etmeden önce dünyada sevgi beslediği tek kişi olan Ali’yi de yok etmek istemesinin ardındaki sebep, kendi bedeni dâhil bütün nesnelere ile birlikte düşman olarak gördüğü evrenden, sevdiği tek varlığı da çıkarma arzusu olarak düşünülebilir. Sevdiği tek insan olmasına rağmen Ali’yi başına “havaneli” ile vurarak öldürmesi ile son görevini de yerine getirdiğini düşünen başkişinin bu davranışı, düşman alandan kaçma ve kurtulma itkisinin bir sonucudur. Genel olarak bahsi geçen bütün meselelerin, intihar ve ölüm olgularının alt zemininde varoluşsal problemlerin oturtulmuş olduğunu somutlaştıran unsurlar olduğu düşünülebilir.

İntihar arzusu ve eyleminin Yusuf Atılgan hikâyeleri içerisinde önemli bir izlek olarak yer aldığı bir diğer hikâye ise yazarın, *Bodur Minareden Öte* adlı öyküsüdür. *Yaşanmaz* adlı hikâyede intihar dürtüsünü hareketlendiren benzer temel sapmaları, bu hikâyede de görmek mümkündür. Özellikle başkişinin depresif durumu ve yalnızlık, yabancılaşma ve sonunda ötekileşme gibi olguların, varoluşsal düşün çerçevesinde intihar dürtüsünü uyandıran ya da canlandıran bir yapıya büründüğü, hikâyede somut bir biçimde gözlemlenebilir. Her iki hikâyede de karakterlerin intihara giden süreçte yaşamış oldukları en büyük benzerlikleri, onların yaşama karşı değil, içinde buldukları topluma ve evrene karşı duymuş oldukları düşmanca tavır ve öfkedir. Nitekim yine isimsiz olan her iki karakterinde yaşama karşı olan sevgilerini, söylemlerinde görmek mümkündür. Öncelikle *Yaşanmaz* öyküsündeki başkişinin sürekli olarak söylemiş olduğu:

“Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.” (Atılgan, 2021: 69).

Şeklindeki ifadeler ile *Bodur Minareden Öte* hikâyesindeki başkişinin, kendini öldürmeyi düşündüğü sırada kendi kendine söylemiş olduğu:

“Kendini öldürenlerin yaşamayı aşırı sevenler olduğunu düşünürdüm. Sonra bir gün yarın diyebildim.” (Atılgan, 2021: 86).

Biçimindeki ifadeler ile birlikte düşünüldüğünde ortaya çıkan tabloda, intihara sürüklenen her iki bireyin de yaşama karşı duymuş oldukları birer sevgi ve sempati

hislerinin varlığı görülebilir. Onları intihara yönlendiren etken, temelde evrenin dışına çıkma isteğidir. Bu isteğin altında yatan ana sebepler ise yaşama karşı duyulan bir öfke ve nefret hissi değil, içinde bulunan toplum ve çevre içerisinde varoluşsal çerçevede düşmüş oldukları yalnızlık, yabancılık ve bunlara dayalı olarak ötekileşmedir. Nitekim her iki karakterde de bu durum somut bir şekilde yansıtılır. *Yaşanmaz* hikâyesinin ana karakteri yukarıda da bahsedildiği gibi gerek maddi gerekse manevi anlamda toplumunun ötekisi olmuş ve bunun sıkıntısına düşmüş olan bir bireydir. Yalnızdır ve yabancılaştırmıştır. Etrafında veya dışarıda gördüğü her insanı “öteki” olarak niteleyerek onlardan bahsederken “ötekiler” ifadesini kullanır. Kendi dışındaki bütün insanları “Ötekiler” olarak algılama problemi oldukça benzer bir biçimde *Bodur Minareden Öte* hikâyesinin ana karakterinin zihin dünyasında da kendine yer bulmuştur. Bu bağlamda *Bodur Minareden Öte* hikâyesinde geçmekte olan:

“Ötekilerden uzaklığında bir gösteriş, ikiyüzlülük, şirretçe bir kendini-savunma yoktu. Onların ötesinde olduğunu bilmenin hoşgörüsüyle bakıyordu. “Böyle onlar, diyordu. Ben onlarla birlik yaşamak zorundayım.” Onları bilir gibiydim.” (Atılgan, 2021, s. 87).

şeklindeki ifadeler temelde ötekilerin varlığından bahsetmektedir. Buradaki ötekilik olgusu temelde bireyi yalnızlığa sürükleyen bir unsur olmakla birlikte varoluşsal boşlukta kişiyi kendinin dışına çıkmaya ve kendini tamamlama edimini bu sayede gerçekleştirme yoluna saptıran bir noktadır. Evlerinde kalmış olduğu ağabeyi ve ağabeyinin ailesi de dâhil olmak üzere herkesi öteki olarak algılayan ve kendini yalnızlaştırılmış, yurtsuzlaştırılmış ve yalıtılmış olarak hisseden bireyin, zamana, mekâna ve topluma karşı göstermiş olduğu aidiyetsizlik duygusu, tıpkı *Yaşanmaz* hikâyesinde olduğu gibi özneyi intihara sürükleyen bir duygu durumudur. Bununla birlikte yine her iki karakterde de görülebilecek olan bilinçli ya da bilinçsiz olarak ötekiler nitelemesiyle isimlendirilen kişilere karşı kendilerini itekletme, darp ettirme gibi durumlar söz konusudur. Bu durum ise onların ötekiler ile olan anlamsız ve absürd mücadelelerinin bir imgesi olarak düşünülebilir. Gelinek noktada iki hikâyede de karakterlerin intiharına giden süreçte depresif bir rahatsızlığın var olduğunu düşünmek yanlış olmaz. Özellikle varoluşsal söylem taşıdığından hareketle daha somut bir biçimde ortaya çıkabilecek depresyon kavramı, intihar izleği açısından oldukça ön planda kurgulanan bir unsurdur. Nitekim depresyon neticesinde varoluşsal bağlamda özgürlüğünü yitirdiğini düşünen birey, intihar ve kendi varlığını yok etme doğrultusunda yeniden özgürlüğe kavuşacağını düşünür. “Özgürlüğün ilk adımı, depresifin yaşamın her şeyine hayır diyen çılgındır. Bu çılgınlıkla birlikte karanlık dehlizlere geçen uzun bir dönem başlar. Sadece dokunma duygusu kullanılarak hareket edilir. Tüm nesnelere parçalanır, işlevlerini yitirir. Varoluş boşlukta filizlenmeye başlar. İntihar bu boşluğun içindeki bir dönemeçtir” (Yakupoglu, 2021, s. 21). Ele alınan hikâyeler içinde depresyonun kişiyi getirmiş veya sürüklemiş olduğu nokta açısından benzer kabulleri onaylamak mümkündür. *Yaşanmaz* hikâyesinde başkişinin kendinden önce sevgi beslediği tek kişi olan Ali’yi de öldürmesi, şizofrence bir durum olarak düşünüldüğünde açık bir depresiflik belirtisi görülür. Bununla birlikte yine başkişinin maruz kaldığı kötü olaylar sonrası intihara giden sürecinde ruhsal düşününe eşlik eden depresif bir durum her zaman vardır. *Bodur Minareden Öte* adlı hikâyesinde ise *Yaşanmaz*’daki gibi keskin bir intihar kararı değil, intihar düşüncesi hâkimdir. Ana karakter sürekli olarak intiharı düşünse ve karar verse de sevdiği kız dolayısıyla içinde barınan umut, bu intihar olgusunun gerçekleşmesine engel olur ve karakter tarafından intihar sürekli ertelenir. Bu noktada farklılık söz konusu olsa da *Bodur Minareden Öte*’nin başkişisi de *Yaşanmaz* öyküsündeki gibi depresif bir bozukluk içerisinde. Bunun en somut örneği ise direkt olarak bu noktaya kendisini sürükleyen ötekileşme, yalnızlık ve yabancılaştırma gibi olgulardır. Varoluşçu söylem çerçevesinde kendine bir yer edinemeyen birey, bu nedenle evrenin ve kendinin dışına çıkmak istemekte

ve intihara yönelmektedir. Böylelikle açığa çıkan kendini evrenin dışına itme arzusu ve ihtiyacı, temelde depresif bir problem barındırmakla birlikte varoluşçu söylem açısından sıklıkla başvurulan bir izlek olarak kullanılır ve bu durum ele alınan hikâyelerde de görülür.

Sonuç

Sonuç olarak Yusuf Atılgan'ın öykülerinde varoluşçu estetiğin izleri tespit edilmiştir. Varoluşçu edebî yaklaşım çerçevesinde değerlendirilen öyküler, yazarın roman kişilerinde kullandığı varoluşsal kaygıların, öykü kişileriyle benzerlik taşıdığı örneklerle sunuldu. Bu çerçevede, öykü kişilerinin toplumsal iletişimden kaçınan, yaşamsal bir birlikten çok yalnızlığı seçen, sosyal çevreye yabancılaşmış bireyler oldukları alıntılar yapılarak verildi. Öykülerin tamamında, romanlarında da gözlemlenen varoluşçu söylemin kullanıldığı, kişi, izlek, mekân tasarımı vb. unsurların bu söylemi desteklediği saptandı.

Yusuf Atılgan, varoluşçuluk akımı çerçevesinde öykü kişilerinin var olma mücadelelerini; aidiyet problemi, cinsellik, yabancılaşma izlekleri etrafında toplamıştır. Bu izleklerle modern yaşamın birey üzerindeki yıkıcı etkisini eleştiren yazar, var olma mücadelesi içindeki bireyin bu yıkıcı koşullar karşısındaki bunaltısı ve bir çıkar yol olarak topluma yabancılaşması üzerinde durmuştur. Öykü kişilerinin çatışan benliği, iletişimsizliği, kişilerin iç dünyasını destekleyen labirent mekânların işlevsel kullanışı ve sağlam kurgu tekniği çerçevesinde, yazarın varoluşçu edebî anlayışı öyküleri içinde erittiği, bu anlayış etrafında geliştirdiği romanlarında olduğu gibi öykülerinde de temel çıkış noktası olarak belirlediğini söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Abiç, T. (2018). Tezer Özlü'nün "Çocukluğun Soğuk Geceleri" Romanında Varoluşçu Söylem, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 39(39), 253-262.
- Akkaya, Ş. (2015). Varoluşsal Bir Çaba Olarak Fotoğraf Yoluyla Kendini Gerçekleştirme: Nan Goldin Örneği, *Moment Dergi*, 2(2), 8-29.
- Aşkaroğlu, V. (2016). *Trajik ve Modern Triolojik Bir Çözümleme*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- Atılgan, Y. (2021). *Bütün Öyküleri*. İstanbul: Can Yayınları.
- Beyazyüz, S. (2020). Albert Camus'nün Varoluşçuluk, Yabancılaşma ve Absürd Kavramlarının Jean-Paul Sartre Özelinde Sinema Anlatıları Üzerinden Okunması. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 6(1), 300-313.
- Korkmaz, R. vd. (2015). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839 - 2000*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz, R. vd. (2015). *Yazınsal Okumalar*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sartre, J. P. (2005). *Varoluşçuluk* (Çev. Asım Bezirci). İstanbul: Say Yayınları.
- Störig, H. J. (2011). *Vedalardan Tractatus'a Dünya Felsefe Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları.
- Yakupoğlu, M. M. (2021). *Varoluş, Ahlak ve Ölüm*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.